

DE ONVERKLAARBARE DRIFTBUIEN VAN EEN MISNOEGDE ANTI-HELD

Robert Carsens en Patrick Kinmonth
ensceneren Siegfried in Keulen

door Jos Hermans

GERHARD SIEGEL als Mime
CHRISTIAN FRANZ als Siegfried

“De tetralogie bereikt haar hoogtepunt als Siegfried tijdens een jachtpartij met zijn nieuwe gezellen over zijn leven vertelt en daarmee, zoals Hagen op sarcastische wijze voorspelt, tot prooi wordt. In deze wonderbaarlijke scène bereikt Wagner iets dat binnen de kunst wellicht ongeëvenaard is: het slachtoffer herwint zijn onschuld op het moment dat hij zichzelf als slachtoffer aanbiedt zodat hij zich als het ware door middel van zijn onschuld aanbiedt en daarmee de agressie ondermijnt. Het zijn woorden van de Britse filosoof Roger Scruton. Daarmee wil ik niet op de overeenkomstige scène in de *Götterdämmerung* van de Aulse Ring vooruitlopen maar deze passage slechts aangrijpen om te onderlijnen dat de Ring niet gediend is met de ondermijning van de mythen die Wagner er zeer bewust heeft ingestopt. De grote personages van de Ring moeten op één of andere manier larger-than-life proporties kunnen aannemen; het sacrale en het spirituele mag uit de Ring niet worden geweerd. Dit alles is tenslotte in de partituur terug te vinden, smekend om een visuele ondersteuning. Daarom was Peter Konwitschny's Brechtiaanse behandeling van *Götterdämmerung* in Stuttgart zo'n miskleun met als ergerlijkste passage precies de door Scruton hierboven beschreven scène. Konwitschny liet Siegfried in de meest banaal menselijke doodstreutel ten onder gaan hetgeen één van de meest gênante scènes opleverde die ik ooit in een theater heb meegemaakt. Terwijl Jossi Wieler (eindelijk verkozen door de Duitse vakpers tot regisseur van het jaar) en Anna Viebrock met hun Siegfried terug aansluiting vonden met de mythe via hedendaagse beelden uit de cinema. Er is hoop dat deze productie ooit op DVD te zien zal zijn want de integrale Ring van Stuttgart werd begin deze maand voor televisie ingeblikt. De “definitieve” Ring van onze tijd

zou een evenwicht moeten vinden tussen regietheater en beelden die de spirituele dimensie van het werk laten bestaan, een soort verzoening tussen Walter Felsenstein en Robert Wilson. Wellicht is Wieland Wagner in zijn tijd daar vrij aardig in geslaagd.

De Ring van Robert Carsens deconstrueert de mythe evenzeer maar raapt ze tegelijkertijd sporadisch ook weer op. En dat zijn precies de momenten die er werkelijk toe doen. Eens te meer blijken zij in eerste instantie de verdienste te zijn van scenograaf Patrick Kinmonth. Zo was er de finale bouwverf-scène met de in sneeuw gehulde “Einzug der Götter” in *Das Rheingold*. In *Walküre-III* was er de in erotiek en horror gedrenkte dramaturgie van de hyena-achtige Walküren. In Siegfried is het de geslaagde transformatie van Fafner. Met de klauwen van een graafmachine, stomend en knarsetandend, simuleert hij een draak, een fabeldier dat hoedanook nauwelijks moet worden opgevat als een symbool van natuurgeweld maar eerder als een symbool voor machtshonger en bezit. Een ander geslaagd beeld van deze productie was Siegfrieds doorschrijden van de vuurkring in de finale akte. Door hem in reliëf te plaatsenen met het oerelement vuur krijgt hij even de aura van een Griekse held, een soort Achilles, onbewust van zijn tragische zwakke plek, aarzelend op weg naar zijn lotsbestemming. Zulke beelden zijn geslaagd omdat ze iets waar maken van de oorspronkelijke mythe die voor de rest geheel uit het stuk is verbannen.

Het alles verschroeiende concept van Ian Burton dat het aangezicht van deze Ring verder blijft bepalen is dat van de milieuverloeding. Maar hebben we daar nu iets meer van begrepen? De kaalslag van de natuur is totaal. Siegfried, pleegzoon van schroothandelaar Mime, beleeft zijn Waldweben tussen afgeknakte boomstammen. Het woudvogeltje is morsdood maar weet hem niettemin op weg te helpen naar zijn ontbrekende levensgezel(lin). Op welke wijze heeft Siegfried zijn verbondenheid met de natuur kunnen ervaren? Hoe kan hij nog geloven in zijn extatische vereniging met zijn nieuwe levensgezellin terwijl hij zich omsloten weet door de puinhopen van de wereld? Wat valt er nog te vernietigen in de slotscène van *Götterdämmerung*? Het Walhalla zit onder het stof, het haardvuur van Walküre II brandt allang niet meer, de meubels liggen opgebaard onder stofwerende lakens.

Jeffrey Tate geeft een fraaie lezing met veel kleur en detail maar met tempi die mij niet altijd liggen (soms te traag). Het begin van de tweede akte met zijn grote dynamische contrasten gaat voorbij alsof er niets aan de hand is. De forte passages van het orkest weten mij zelden te overweldigen. Laat ik dat eerder toeschrijven aan de minder goede akoestiek van de ruimte.

Want net zoals bij vorige gelegenheden is de luisterervaring in de theaterzaal van de Keulse opera -althans vanaf de middelste parterre- voor mij een erg frustrerende ervaring. Bovendien krijgt geen enkele stem reflectieve steun van de wanden of van het toneel, daar de naakte toneelschacht deel uitmaakt van het scenografisch beeld en een stuk van de vocale resonantie wegzuigt. Geen enkele stem heeft mij daardoor kunnen opwinden.

De Mime van Gerhard Siegel blijft in de buurt van het gebruikelijke groteske en hier sterk aanleunend bij niet zo erg geslaagde slapstick. Zijn laatste adem blaast hij uit met het aangezicht in een slagroomtaart : een sterk staaltje van "Verharmlosung"! Siegfried, in de gedrongen gestalte van Christian Frantz kampt met onverklaarbare driftbuien. Zijn zelfgenoegzaamheid overschaduwde zijn vermogen tot verwondering over de eigen gebreken. Hij lijkt zich niet eens bewust van zijn eigen feiten. Zijn moederbinding wordt door Carsen handig gesuggereerd aan de hand van Sieglinde's jasje, dat als een vestimentair leidmotief door de voorstelling loopt. Hij neemt het mee naar Brünnhildes rots, en legt het weer af wanneer hij zijn aanvankelijke koudwatervrees in het bad van de liefde heeft overwonnen -een mooie verwijzing naar de psychoanalyse. De Schmiedelieder laten weinig wensen open. Zijn vocale vertolking is meer dan verdienstelijk maar ook erg teutoons terwijl hij toch ook ervaring heeft in het Italiaanse vak. Dat komt vooral aan het licht in het tweede bedrijf waar Siegfrieds verinnerlijkte zang op klankschoonheid en frasering moet worden getaxeerd. Soms stoort een overdreven vibrato maar de Siegfrieds die beter doen zijn echt wel op één hand te tellen. Is het enthousiaste Duitse publiek haar lieveling reeds vergeten? Siegfried Jerusalem zingt de partij zoveel mooier! (bijvoorbeeld op de DVD van de New Yorkse Ring).

De Wotan is in dramaturgisch opzicht zwak getekend en nooit de larger-than-life figuur die hij behoort te zijn. Zijn wandelstok banaliseert Wotan's speer. Alan Titus maakt er nog steeds geen karakterstudie van en met een gebrekkige projectie is hij de slechts hoorbare zanger van de avond. Harry Peeters heeft declamatorisch talent maar niet het vereiste vocale formaat voor Alberich. Over Renate Behle kan ik ik kort zijn. Op een toneel met een internationale cast die zich door de aanwezigheid van Titus en Franz met Bayreuth lijkt te meten hoort zij niet thuis. Van de finale scène van Siegfried maakt ze zoveel als mogelijk een lyrische partij terwijl de extatische uithalen van de finale haar hopeeloos in de problemen brengen en de onvolmaaktheid van haar registerovergangen blootlegt. Ik huiver bij de gedachte dat zij de langere en zwaardere partij van de Götterdämmerung-Brünnhilde zal moeten dragen.

**SIEGFRIED, Opera van Keulen, 7 december 2002
Uitstap van het Vlaams Wagnergenootschap**

Muzikale leiding: Jeffrey Tate. Regie: Robert Carsen
Decors: Patrick Kinmonth. Dramaturgie: Ian Burton
Christian Franz (Siegfried), Alan Titus (Wanderer), Harry Peeters (Alberich), Gerhard Siegel (Mime), Dieter Schweikart (Fafner), Katja Boost (Erda), Renate Behle (Brünnhilde), Banu Böke (Waldvogel)